

lok segítségével, sőt: olyan személyes szerzői véleményeket olvashatunk, olyan irodalmi vitákra láthatunk rá ezeken az oldalakon, amelyekkel egyébként sosem találkoznánk. A jövő irodalomtörténéskének, éppen ezért,

hogy Pál Dániel Leventét idézzem, kiberfilológussá kell képeznie magát a „philologia 3.0” területén, sms-eket, e-maileket, tweeteket (Twitter), blogbejegyzéseket, Facebook-posztokat és lájkolásokat kell vizsgálnia, sőt akár

tudományos hackerként kell működnie. Hogy kihalna az olvasás? A tévékorszakhoz képest éppen ellenkezőleg: egyre fontosabbá válik. A könyv pedig? Elektronikus változatban él tovább.

Dr. Sipos Anna Magdolna
Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar,
Könyvtár- és Információtudományi Intézet, címzetes egyetemi tanár;
Budaórsön él, sipos.magdolna.54@gmail.com

Szaltó mortále az internet dzsungelében

A köznapi ismeretek, megítélés szintjén a Gutenberg-galaxis kultúráját megtestesítő könyvtár fogalmához manapság gyakran kapcsolódnak az unalmasság, a fizikai és intellektuális porosodás, az avíttasság és más negatív tartalmú sztereotípiák. Ezzel szemben a Neumann-galaxis jelképrendszeréhez tartozó és annak hatásaként létrejövő net-generáció/digitális bennszülött kifejezésekhez az érdekes, az izgalmas, a progresszív, a jövő kifejezések kötődnek, és annak minden eleme napjainkban a legdivatosabb témák közé tartozik. E jelenséget kiválóan szemlélteti, hogy a hivatalos felmérések szerint világszerte a legfelkapottabb kifejezések között vezető szerepet kaptak az internetezéssel kapcsolatosak: to Google, Twitter, Facebook, blog, Wi-Fi, szelfi stb. E leegyszerűsítő és a két attribútumot egymás ellen kijátszó, gyakran a tudatlanság és a tájékozatlanság hiányában ítélkező, a média-manipulációktól sem mentes, székértáborokra osztó felfogás egyrésztől nem igaz, hamis, másrésztől pedig kifejezetten káros. Véleményünk és az empirikus kutatások szerint ugyanis a két galaxis kultúrája jól megfér egymás mellett, sőt kiválóan kiegészítik, erősítik egymást. Ám ahhoz, hogy ezek a kiegészítő és egymást erősítő funkciók érvényesülni tudjanak, ismerni és tudni, továbbá alkalmazni kell a különböző technológiai eljárásokhoz (nyomtatás, elektronikus előállítás) kötődő információhordozók közötti eligazodás, tájékozódás módszereit, fogásait.

A Gutenberg-galaxis által előállított információs források kezelésében, használatában több évszázados tapasztalatunk van már, és tegyük hozzá, hogy ennek ellenére vannak azokkal kapcsolatosan is nehézségeink, ám a

Neumann-galaxis médiáinak kezelésében mindössze néhány évtizedre vezethető vissza az emberiség tapasztalata. Így nem csoda, hogy e téren ma még jóval nagyobbak a tudásbéli hiányosságok, és egyes előrejelzések szerint a Neumann-galaxisban olyan nehézségekkel kell már napjainkban is és a közeli jövőben még inkább szembeesnlünk, amikre vonatkozóan ma még jószerivel csupán tapogatódzó válaszokat tudunk adni. Gondoljunk például arra, hogy ma még nincs tapasztalatunk arra vonatkozóan, hogy a digitális technológia révén létrejövő dokumentumoknak mennyi a kihordási és megmaradási, használhatósági ideje, és hol van vége a különböző technológiával dolgozó nyomtatók, nyomdák által előállított szövegek, képek, 3D-s objektumok életének. E téren léteznek ugyan optimistább és pesszimistább prognózisok, de a valódi, a gyakorlat által is igazolt tapasztalatok még hiányoznak.

Annál inkább vannak akár személyes élményeink is arról, hogy a digitális világ életünk minden szegmensébe egyre meghatározóbban beszívárog, megváltoztatja mindennapjainkat és állandó gyorsulásával gyakran olyan feladatok elé állít minket, amelyeket – a folyamatos lépéstartási kényszer ellenére is – egyre kevésbé tudunk kezelni, megoldani. Gondoljunk itt például a számítógépek kezeléséhez szükséges operációs rendszerek folyamatos és esetenként radikális változásaira, vagy például az egyszerű mobiltelefonokról az okostelefonokra történő átállás, a digitális televíziózás mára már általánossá vált elterjedésére, továbbá az ezekkel kapcsolatos tudásbéli hiányosságainkra. Nap mint nap érezzük, hogy egyre nehezebben birkózunk

meg a mind gyorsuló, új technológiai kihívásokkal, és egyre inkább növekszik bennünk a bizonytalanság érzése, egyre inkább egyfajta „vakrepülésel” veszünk részt azokban a tranzakciókban, amelyeket valójában egyáltalán nem értünk, sőt már le is mondtunk arról, hogy valaha is megértjük. E téren mindenképpen figyelemre méltó, hogy a felmérések szerint a legfiatalabb korosztályok – a szociológusok által Y és a Z generációnak nevezettek – tagjai ugyan technikai szempontból profeszszionálisan használják a számítógépet és az internetet, de jellemzőjük, hogy nem érdekli őket és nem is akarják megérteni azok működését.

Ám e problémák kezeléséhez, enyhítéséhez alig kapunk segítséget. Úgy tűnik, hogy az a társadalmi intézményrendszer, amelynek feladata lenne e készségek elsajátíttatása, a vonatkozó képességek kialakítása és folyamatos fejlesztése, mintha megfeledezett volna ezekről. A közoktatás, ami feltétlenül meghatározó szerepet tölt(hetne) be e téren, például mintegy a számítástechnika tömeges elterjedésének időszakában megrekedve, még ma is jószerivel az alapvető számítógépes technikák és programok átadására szorítkozik, pedig – véleményünk szerint – az újabb nemzedékek esetében erre már kisebb mértékben lenne szükség. Egyrészt azért, mert mikorra bekerülnek a közoktatásba, addigra a számítógép és az internet kezelésére vonatkozó ismeretek teljes arzenáljával rendelkeznek, a mélyebb technikai kérdések pedig a többséget egyáltalán nem érdeklik. Véleményünk szerint ezek helyett ma már sokkal inkább szükség lenne az internetes tartalomkeresés és tartalomkezelés, továbbá tartalomfejlesztés metodikájának elsajátítására, fejlesztésére, valamint az ide vonatkozó jogi, etikai és biztonsági kérdések megtanítására, az eszközöknek a mindennapok kultúrájába történő hasznos alkalmazási lehetőségeinek megismertetésére. Mindezek hiányában mind újabb és újabb generációk kényszerülnek fejest ugrani az információk világtengerébe, a „Salto Mortale az interneten” mutatóványra. Ez pedig mindazon túl, hogy az interneten elérhető információs alkalmazások,

tartalmak rohamos növekedésével párhuzamosan egyre meddőbb vállalkozás és egyre esetlegesebb eredményekhez vezet, meglehetősen veszélyesnek is tűnik, amint azt már a különböző közönségi alkalmazások tartalmával történő visszaélések, bűnesetek is igazolják.

E tudáselemek megszerzésében és az ide vonatkozó rutinok kialakításában, fejlesztésében a nyugati világban a könyvtáraknak és különösen az iskolai könyvtáraknak meghatározó

szerepet szánunk, és ez a szerep jelentősen hozzájárult az iskolai könyvtárak tevékenységének, szerepének megújulásához is. A Neumann-galaxis kultúrájának komplexitása tükröződik abban az elnevezésben is, amelyet ezeknek az összetett képességeknek szakkifejezéseként használnak az 1970-es évek közepe-vege óta: magyarul információs műveltség, angolul Information literacy, németül pedig Informationskompetenz.

Media Literacy, kommunikációs, valamint az írásra és az olvasásra vonatkozó kompetenciák. Ezekkel az ismérvekkel jellemezhetők azok a készségek, amelyeknek elsajátítása és alkalmazása valamennyi foglalkoztatói ág összes szereplője számára már napjainkban is, a jövőben pedig még inkább nélkülözhetetlen. Az említett országokban az információs műveltség terjesztését az oktatási intézmények könyvtárai, a tudományos könyvtárak és részben a nyilvános könyvtárak valósítják meg. Az információs kompetenciák kialakítását és fejlesztését, begyakoroltatását pedig beemelték a szervezett, intézményes oktatás keretébe, és a lehető legkorábbi évek oktatási, nevelési feladatául határozták meg. Ezekben az országokban az alapszintű oktatás és nevelés végzi az információs műveltség alapkészségeinek kialakítását, amelyre további lépcsők épülnek a középfokú, továbbá szakmai specifikussággal a szak-, valamint a felsőfokú képzésben. Ezen túl igen eredményes kezdeményezések vannak a felnőttek hasonló tartalmú képzésére, továbbképzésére is.

A nyugaton évek óta jól és hatékonyan működő modellek azt igazolják, hogy a Gutenberg-galaxis és a Neumann-galaxis szintetizálásának kiváló színtere és színhelye a könyvtár, ahol az életen át tartó formális és informális tanulóhoz szükséges információs jártasság elsajátítható és fejleszthető. Ma már a könyvtárak és különösen az oktatás különböző szintjein működő könyvtárak, valamint az azokban dolgozó könyvtárosok legfőbb feladatává lépett elő az információs műveltség fejlesztése. Meggyőződésünk, hogy e komplex képesség-együttes kialakításának és fejlesztésének szorgalmazása, megvalósítása jelentős lépés lehet a digitális kultúra köz és egyén javára történő hasznosulásának, illetve ennek hiánya újabb komoly hátrányokat jelenthet a világ színpadán zajló versenyképességi játszmában. E téren semmivel sem pótolható kötelezettségei vannak az iskolai könyvtáraknak, továbbá más bibliotékáknak is. S ne feledjük azt sem, hogy az írásunk elején említett, a könyvtárhoz kötődő negatív társadalmi sztereotípiák módosulásának, megváltozásának lehetőségeit is magában foglalja az e feladatokra történő fókuszálás.

FORRÁS:

Varga Katalin: A digitális bennszülöttek és az információs műveltség.

A nemzetközi felmérések tapasztalatai.

Prezentációval kísért előadás URL: informaciosmuveltség.pte.hu

Az információs műveltség az európai kultúrkör emberének új jellemzője és mérőfoka, amelyet meghatározó nemzetközi dokumentumok is a 21. század kulcskompetenciái közé sorolnak. Így alapvető kérdés, hogy az iskolarendszerű oktatás keretében az egyén milyen szintű felkészítést kap ezen a területen, különös tekintettel arra, hogy az egész életét meghatározó készségekről van szó. Ez biztosítja számára az információhoz való hozzájutást és annak kamatoztatását, végső soron pedig az érvényesülés lehetőségét korunk társadalmában. Példaértékénél fogva írásunkban a német modellel élünk, de hasonló tartalmuk okán idézhetnénk más országok – Egyesült Államok, Nagy-Britannia – gyakor-

latát is. Az információs műveltség alkotóelemeit Németországban öt sztereotípiában határozták meg, ezek a következők: az információs szükséglet felismerése; az információk keresése, összegyűjtése; az információk elemzése, értékelése és szelektálása; az információk szervezése, strukturálása, megosztása; az információk átalakításával, átformálásával, bemutatásával, használatával kapcsolatos információtudatos viselkedés. Ám az információs kompetencia öt sztereotípiájában még nem mutatja a terminus technicus teljességét, annak tartalmát kiszélesíti és egyben árnyalja is az úgynevezett szomszédos kompetenciák egész sora: Library Literacy, Computer Literacy, Digital Literacy, Internet Literacy,